

Бондарева О.Ю. Науковий керівник – проф.,к.е.н. Панфілова Т.С.

ВДОСКОНАЛЕННЯ КРЕДИТНОГО ПРОЦЕСУ В КОМЕРЦІЙНИХ БАНКАХ Анотація
Банки відіграють важливу роль в економічних перетвореннях України як регулятори грошового обігу, механізми акумуляції й перерозподілу грошових ресурсів, володіючи дієвими важелями впливу на різні сфери економіки. Ефективна діяльність банківських установ істотно впливає на формування й розвиток практично всієї системи відносин в країні. В умовах кризи вітчизняної економіки вони змушені постійно вдосконалювати стратегію й тактику своїх операцій з тим, щоб збільшити власну надійність та довіру до себе.

Однією з найскладніших проблем банківського кредитування є проблема ефективної організації кредитного процесу, який охоплює відповідні процедури під час визначення умов і параметрів кредитування до укладання кредитної угоди, а також вже після видачі кредиту. З огляду на це актуальним завданням наукових досліджень є як удосконалення методичних підходів до управління кредитним процесом загалом, так і розроблення конкретних методик для визначення оптимальних показників виконання окремих етапів кредитування.

У науковій літературі існує багато трактувань поняття «кредитний процес». Так, Пітер С. Роуз процес кредитування звужує лише до процедури оформлення кредитної угоди [1,с.249]. В.Д.Лагутін під кредитним процесом розуміє як реалізацію функції кредитування, так і сукупність механізмів реалізації кредитних відносин [2, с.9, с.15]. Г.С. Панова трактування кредитного процесу у вузькому сенсі зводить до здійснення кредитної політики [3, с.16]. Більш чітко та однозначно вживає поняття «кредитного процесу» О.В. Дзюблюк, як сукупність етапів кредитування і складову кредитної політики банку [4, с.356-357]. І.Ткач пропонує визначати кредитний процес як комплекс взаємопов'язаних процедур, спрямованих на реалізацію усіх етапів, необхідних для видачі кредитів, моніторингу їх цільового використання і повернення основної суми боргу та відсотків за користування позикою [5].

Проблеми управління кредитним процесом є найменше висвітленими у науковій літературі, тому виникає необхідність у системних дослідженнях цього об'єкта, визначенні його особливостей і оптимальних параметрів функціонування.

Як правило, управління кредитним процесом зводиться до реалізації декількох етапів, які передбачають виконання значного обсягу робіт, що передують укладанню кредитної угоди, забезпечують контроль за цільовим використанням позики та фінансовими результатами позичальника після отримання ним кредиту. Більшість авторів розглядаючи кредитний процес з узагальненої точки зору, називають лише основні його етапи.

Досліджено проблему управління кредитним процесом. Розглянуто поняття «кредитний процес» і «управління кредитним процесом». Проаналізовані недоліки існуючих методик оцінки кредитоспроможності позичальників. Визначені основні проблеми діючої системи управління кредитним процесом в комерційних банках. В зв'язку з цим виникла необхідність визначення поняття «управління кредитним процесом». На нашу думку управління кредитним процесом представляє систему принципів, методів та технологій розробки та реалізації управлінських рішень по сукупності дій банку, пов'язаних із наданням та поверненням кредиту.

Ефективне управління кредитним процесом забезпечується реалізацією ряду принципів: комплексність формування управлінських рішень, динамізм управління, варіантність підходів до розробки окремих управлінських рішень, орієнтованість на 18 стратегічні цілі розвитку банку.

Комплексне дослідження кредитного процесу вимагає застосування системного підходу, який передбачає вивчення взаємозв'язків його компонентів у таких аспектах:

технологічному, процедурному, предметному, методичному та організаційному. Слід

відмітити, що технологічному, процедурному та організаційному аспектам приділяється більш уваги як вченими, так і фахівцями комерційних банків. В той же час методичний аспект кредитного процесу потребує подальшого удосконалення і розвитку з урахуванням економічної ситуації в країні.

Методичний аспект тісно пов'язаний з предметним, тому особливості їх дослідження потребують порівняльної характеристики напрямів удосконалення кожного з аспектів.

Дослідження предметного аспекту кредитного процесу полягає у виокремленні предметних напрямків на деяких технологічних етапах, які вимагають застосування специфічних інструментів аналізу та оцінки. Зокрема, це стосується таких предметів, як

оцінка кредитного ризику, аналіз кредитоспроможності, аналіз грошових потоків тощо. Відповідно кожен із цих предметів вимагає дослідження в методичному аспекті, тобто необхідно провести аналіз існуючих методик, які використовуються як інструменти предметного рівня, виявити їхні слабкі сторони та недоліки.

Слід відмітити, що процес кредитування пов'язан з дією багатьох факторів ризику. Основним інструментом, що дозволяє знизити кредитний ризик, є оцінка кредитоспроможності позичальника.

Проблема полягає в тому, що методики, представлені в економічній літературі, та більшість діючих банківських методик оцінки кредитоспроможності не задовольняють сучасним вимогам комплексності і обґрунтованості. Загальним недоліком цих методичних підходів є необґрунтованість системи оціночних показників і неврахованість галузевих особливостей позичальників.

До тепер серед економістів немає єдиної думки питання оцінювання кредитоспроможності позичальника. Так, автори однієї з методик розуміють під кредитоспроможністю позичальника його здатність вчасно і повно розраховуватися за своїми зобов'язаннями, що часто звучує поняття кредитоспроможності до поняття платоспроможності. Автори іншої методики вважають, що кредитоспроможність являє собою оцінку позичальника з погляду можливості й доцільності надання йому кредиту і визначає ймовірність повернення позик та виплати процентів за ними в майбутньому. Сутність категорії «кредитоспроможність» - реальне правове й господарсько-фінансове становище позичальника, на основі оцінки якого схвалюється рішення про початок або припинення кредитних відносин із позичальником. Зміст цієї категорії включає наявність передумов для одержання позик позичальником і можливість погасити їх у встановленні кредитним договором строки.

Кредитоспроможність підприємства оцінюється на основі системи показників, які відображають розміщення і джерела оборотних засобів, результати фінансової діяльності підприємства. Вибір показників залежить від особливостей виробничої діяльності і побудови балансу, галузевих особливостей, форми власності.

В основу багатьох методик визначення кредитоспроможності позичальника, які застосовуються українськими банками при наданні кредиту, закладено досвід зарубіжних кредитних установ. У світовій практиці кожний банк, як правило, самостійно визначає перелік показників необхідних для аналізу. Основою оцінки кредитоспроможності клієнта, що проводиться комерційними банками різних країн, завжди є сукупність характеристик, що враховують репутацію та ділові якості клієнта, спроможність повернення позики, тобто фінансові можливості, доходність, умови погашення, мета, термін та розмір кредиту.

Установи банку здійснюють оцінку фінансового стану позичальника - юридичної особи

перед наданням йому позички, а в подальшому – щоквартально для визначення розміру відрахувань до резерву та контролю за діяльністю позичальника. З'ясування 19

кредитоспроможності ґрунтується на виявленні реального фінансового стану позичальника.

Однак крім проведення оцінки окремо кількісних та якісних показників важливе значення при вирішенні питання про надання позики має збалансованість їх співвідношення в цілому. Тобто важливість кожного окремо взятого показника має бути в однаковій мірі не завищеною і не заниженою щодо усіх інших показників. Незбалансована оцінка кількісних та якісних показників позичальників у цілому може призводити як до суттєвого збільшення прихованого кредитного ризику, так і до нерационального скорочення кредитного портфеля, а отже – обмеження прибутків банку.

Для формування обґрунтованої збалансованої кількісної та якісної оцінки кредитоспроможності позичальників першочерговим завданням кожного банку має бути накопичення й аналіз усіх даних про позичальників протягом тривалого періоду часу з одночасним проведенням кредитного моніторингу.

З огляду на існуючі недоліки у процесі кредитування, для вдосконалення оцінки кредитоспроможності потрібно, по-перше розширювати склад показників фінансового аналізу для отримання інформації, яка б характеризувала усі аспекти діяльності потенційного клієнта. Систему коефіцієнтів потрібно доповнити передусім щодо детальної оцінки фінансової стійкості підприємства та можливості його банкрутства. По-друге, проводити ретельний аналіз можливих джерел погашення зобов'язань за кредитом та аналіз грошових потоків підприємства, що дає можливість оцінити обороти коштів позичальника.

Одним з основних завдань на шляху оптимізації й підвищення ефективності управління кредитним процесом є розробка методів аналізу фінансового стану позичальників, що дозволять дати більш об'єктивні та комплексні результати досліджень, що можуть значно впливати на прийняття рішень про надання кредитів, підвищуючи таким чином їх якість. Оцінка кредитоспроможності необхідна для прийняття рішення про видачу кредиту і обґрунтування його погашення, а це означає, що діяльність клієнта й особисті його якості повинні всебічно аналізуватися. Отже, серед основних проблем діючої системи управління кредитним процесом можна виділити наступні:

- невивченість принципів і методів вибору, цілей та концепцій, що відповідають існуючій системі кредитного процесу та дозволяють приймати економічно обґрунтовані рішення по запобіганню виникнення проблемних кредитів в українських банках;
- відсутність класифікації позичальників і кредитів юридичних осіб за ознаками фінансової стійкості;
- відсутність комплексної методики оцінки кредитної заявки, процесу схвалення кредитів і моніторингу з урахуванням кредитних ризиків;
- нерозробленість системи аналітичних і економічних показників, що забезпечують можливість оцінки напрямів реформування проблемних кредитів й ефективності запропонованих заходів;
- недостатньо формалізована стратегія управління ризиками в цілому.

Зазвичай, найбільше проблем при кредитуванні виникає саме під час управління окремими етапами кредитного процесу. Для підвищення ефективності кредитування необхідно чітко визначити взаємозв'язок етапів кредитного процесу, послідовність виконання окремих технологічних операцій, формалізувати дії при виконанні кожної окремої операції, зокрема розробку інструкцій, правил та рекомендацій для її реалізації. Також необхідно формалізувати функціональні обов'язки посадових осіб,

менеджерів, функцій окремих підрозділів банку щодо управління відповідними етапами кредитного процесу та реалізації конкретних функцій, передбачених на цих етапах.

Отже, управління кредитним процесом як комплексною системою може підвищити ефективність надання кредитів клієнтам банку.

Усі існуючі недоліки кредитного процесу засвідчують, що на сьогодні існує необхідність створення концепції ефективного управління кредитним процесом на базі

20 активізації всіх його етапів, вдосконалення адміністрування та стратегічного планування

кредитного процесу в цілому.

1. Роуз Питер С. Банковский менеджмент. – М.: Дело, 1997. – 768 с. 2. Лагутін В.Д. Кредитування: теорія і практика: – К.: Знання, КОО, - 2000. -215 с. 3. Панова Г.С. Кредитная политика коммерческого банка. – М.: ИКЦ «ДИС», 1997. – 464 с. 4. Дзюблук О.В. Організація грошово-кредитних відносин суспільства в умовах

ринкового реформування економіки. – К.: Поліграфкнига, 2000. – 512 с. 5. Ткач І.

Методологічні засади комплексного дослідження кредитного процесу//Вісник ТДЕУ – 2006.- No2. 6. Берегова Г. Методи аналізу кредитного ризику та побудова моделі оцінки

кредитоспроможності позичальника / Г. Берегова, Л. Лабєцька // Регіональна

економіка : Науково-практ. журн. Львів (Україна) . 2005. No 4. — с.113-122. 7. Андрієнко

Н. Оцінювання кредитоспроможності позичальника як метод

мінімізації кредитного ризику банку // Наука молода, 2007. No8. – с.70-75 8.

Остафіль О., Рубаха М. Комплексна оцінка кредитоспроможності позичальника як інструмент управління кредитним ризиком банку // Формування ринкової економіки в Україні, 2009. No19. – с.387-396